

**Національна академія аграрних наук України
ІНСТИТУТ ВОДНИХ ПРОБЛЕМ І МЕЛІОРАЦІЇ**

ВОДНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ
на період до 2025 року
(наукові основи)

Київ 2015

УДК 631
ББК
Н

**Водна стратегія України на період до 2025 року (наукові основи)
(за науковою редакцією М.І. Ромащенко, М.А. Хвесика,
Ю.О. Михайлова)**

Водна стратегія України на період до 2025 року (наукові основи) – К.: , 2015.
– 46 с.

У розробленні стратегії взяли участь:

Я.М. Гадзало, А.С. Заришняк (Національна академія аграрних наук України)

М.І. Ромащенко, Ю.О. Михайлов, В.І. Вишневський, А.М. Шевченко, С.А. Шевчук, Ю.Ю. Даниленко, О.М. Козицький (Інститут водних проблем і меліорації (ІВПіМ))

М.А. Хвесик (Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАУ»)

О.І. Фурдичко, О.Г. Тараріко, В.В. Коніщук, І.В. Шумигай (Інститут агроєкології і природокористування НААН)

С.А. Балюк (ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського»)

О.І. Бондар (Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління)

Г.М. Цветкова (Всеукраїнська екологічна громадська організація (ВЕГО) «МАМА-86»)

В. Мельничук (Національний екологічний центр України)

Схвалено і рекомендовано до друку Вченою радою Інституту водних проблем і меліорації НААН від 25 грудня 2014 р., протокол № 12

ЗМІСТ

	С.
Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
Розділ 2. СТАН ВОДНИХ РЕСУРСІВ	5
Розділ 3. МЕТА І ПРИНЦИПИ ВОДНОЇ СТРАТЕГІЇ	9
Розділ 4. СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ВОДНОЇ СТРАТЕГІЇ ..	11
Розділ 5. ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВОДНОЇ СТРАТЕГІЇ ...	24
Розділ 6. ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВОДНОЇ СТРАТЕГІЇ	37
Розділ 7. МОНІТОРИНГ ВИКОНАННЯ ВОДНОЇ СТРАТЕГІЇ	41
Розділ 8. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОНАННЯ СТРАТЕГІЇ	42

Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Люди використовують водні ресурси для задоволення своїх матеріальних і духовних потреб, залучаючи їх у свою господарську діяльність. Вода існує поза суспільством як природне тіло, яке внаслідок вилучення його з природного середовища та подальшого використання набуває категорії предмету або засобу праці, інтегруючись у товарно-грошовий обмін, економічні та політичні процеси. Тому дану Стратегію необхідно розглядати як довгостроковий план прийняття та реалізації політичних рішень («водної політики»), розроблення законодавчих документів («водної політики у формі нормативно-правових актів»), функціонування та розвитку водогосподарського комплексу України на рівні, що має забезпечувати стале водокористування, охорону і відтворення екологічного стану водних об'єктів, захист територій від шкідливої дії вод, продовольчу безпеку держави.

До основних водних проблем України відносяться:

природний дефіцит водних ресурсів, а також їх нерівномірний розподіл по території та в часі;

виснаження водних ресурсів внаслідок великого обсягу водозабору для господарських потреб;

значний обсяг забруднювальних речовин, що надходять у річки внаслідок скидів і площинного змиву;

надмірне регулювання річкового стоку, що спричиняє додаткові втрати води на випаровування, уповільнення водообміну і, як наслідок, погіршення якості води і деградації русел.

Значною мірою наявні водні проблеми зумовлені також вадами в суспільних відносинах, а саме:

недосконалістю існуючої системи державного управління у сфері використання, охорони і відновлення водних ресурсів, відсутність чіткого розмежування водоохоронних та водогосподарських функцій;

відсутністю ефективних економічних механізмів стимулювання раціонального водокористування;

недостатнім розумінням суспільством наявних водних проблем, недостатньою інформованістю та низьким рівнем екологічної культури населення;

повільною імплементацією позитивного зарубіжного досвіду у сфері використання та охорони вод.

Розділ 2. СТАН ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Наявні водні ресурси. Україна належить до держав з порівняно низьким водоресурсним потенціалом. Середній багаторічний відновлюваний об'єм поверхневих вод приблизно становить 95 км^3 на рік, що рівнозначно $2,0 \text{ тис. м}^3$ на людину. При цьому більше половини водних ресурсів зосереджено в басейні Дунаю, де потреба у воді не перевищує 5 відсотків. У маловодні роки на одну людину припадає біля $1,2 \text{ тис. м}^3$, що за класифікацією ЮНЕСКО характеризує Україну як водо незабезпечену країну а дефіцит води спостерігається практично повсюди, а особливо в басейнах річок Нижнього Дніпра, Сіверського Донця, Південного Бугу, Інгульця, Приазов'я та Криму.

Ресурси підземних вод на території України оцінюють майже у $22,5 \text{ км}^3$ в рік. Загальна кількість розвіданих запасів підземних вод, доступних для використання, становить близько $5,7 \text{ км}^3$ на рік, фактично використовується $2,5 \text{ км}^3$ на рік.

Для поліпшення водозабезпечення в Україні створено понад 1160 водосховищ загальним об'ємом близько 55 км^3 . Значною є мережа магістральних каналів (понад 1,0 тис. км) і водоводів (понад 2,0 тис. км). Це дає змогу перерозподіляти по території відповідно 3 і 12 км^3 води щорічно.

Загальний об'єм забору (вилучення) води з природних водних об'єктів останнім часом у середньому становить 15 км^3 на рік. З цього обсягу близько 48 відсотків припадає на промисловість, 26 відсотків – на сільське господарство і 25 відсотків – на комунальне господарство.

Водоемність вітчизняного виробництва складає в середньому $0,3 \text{ м}^3$ на одну гривню готової продукції, що значно перевищує аналогічний показник у розвинених європейських країнах.

Об'єм втрат води при транспортуванні оцінюється у $2,0 \text{ км}^3$ в рік. При цьому більше третини води, поданої у зрошувальні системи, втрачається через низький технічний рівень і зношеність гідротехнічних споруд. Близькими є й втрати води у водопровідних мережах, що забезпечують питні та господарсько-побутові потреби населення.

Наявні природні, а також інші проблеми визначають те, що послугами централізованого питного водопостачання в Україні користується лише 70 відсотків населення. Питне водопостачання на 80 відсотків забезпечується поверхневими водами. Населення 1228 сільських населених пунктів з кількістю мешканців близько 820 тис. чоловік користується неякісною або привозною водою. Водночас у деяких населених пунктах споживання води становить понад 300 літрів на одну особу за добу.

Охорона вод. В Україні, як і у більшості країн світу, все гострішою стає проблема виснаження водних ресурсів внаслідок їхнього техногенного та антропогенного забруднення.

Однією з причин цього є недостатня порівняно з фактичними потребами кількість очисних споруд. Окрім цього, більшість цих споруд

збудована за застарілими технічними рішеннями, а головне є зношеними. Як наслідок, у водні об'єкти щорічно надходить близько 3,9 км³ неочищених стічних вод, 3,3 км³ нормативно чистих і лише 1,3 км³ очищених до чинних нормативів.

Основними джерелами забруднених стічних вод є підприємства житлово-комунального господарства, промисловості, а також агропромислового комплексу, на які припадає понад 90 відсотків загального об'єму скидів.

Значні обсяги скидання неочищених стоків обумовлюють також зменшення видового різноманіття та зростання маси стійких до забруднення гідро біонтів і як наслідок, інтенсифікацією ефтрофікації акваторії.

Значний негативний вплив на водні об'єкти здійснює розосереджений (дифузний) стік з сільськогосподарських і селітебних (урбанізованих) територій, а також з площ, зайнятих відходами промислового виробництва, сміттєзвалищами. Постійною є також небезпека транскордонного забруднення річкового стоку. Ці фактори зумовили те, що значна частина водних об'єктів характеризується високим ступенем забруднення і низькою якістю води. Найбільш напружена ситуація склалася в басейнах річок Сіверський Донець, Інгул, Інгулець, Приазов'я.

Спостерігається також зростання забруднення підземних вод особливо в регіонах інтенсивного видобування корисних копалин.

Розв'язання наявних водних проблем ускладнюється незадовільним станом економіки, а останнім часом ще й військово-політичним протистоянням на південному сході держави.

Шкідливі прояви води. Повені, паводки і підтоплення територій є одними з найнебезпечніших стихійних лих, що призводять до загибелі або тілесних ушкоджень, майнових збитків, соціальних і економічних потрясінь та деградації навколишнього середовища. Аналіз наслідків природних катастроф показує, що збитки від проходження катастрофічних паводків складають приблизно одну третину від сумарної кількості збитків отриманих в результаті стихійних лих у всьому світі.

Внаслідок глобальних змін клімату зростає частота та амплітуда природних коливань річкового стоку, що посилює ризики проявів шкідливої дії води, збитки від яких для України в середньому оцінюються у 1,5-2,0 млрд. гривень на рік. Паводки є небезпечними майже для всього Карпатського регіону та для заплав рівнинних річок з нерегульованим стоком. Найбільшої шкоди від них зазнають гірські та передгірські райони Українських Карпат. Значна частина гірських схилів піддається впливу зсувних процесів, активізація яких відбувається саме в періоди високих паводків. На 70 відсотках гірських водозборів у Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Чернівецькій областях розвиваються селеві явища.

Як свідчить практика, недостатній рівень прогнозованості розвитку повеней, паводків і підтоплення, а також відсутність сучасного, повноцінного

та цілісного захисного протипаводкового комплексу призводять до щорічних збитків у аграрному, промисловому та соціальному секторах економіки. Від повеней і паводків страждає третина населення України, що проживає на території площею 165 тис. км². Тільки в паводок 2008 р. в басейнах річок Дністер, Прут та Сірет потерпіло біля 150 тис. чоловік у 1019 населених пунктах, а сумарні збитки від паводків склали біля 6 млрд. гривень. До підтоплення ґрунтовими водами схильні 11,4% території країни, в межі якої потрапляють 540 міст і селищ, 454 сільські населені пункти. Збитки від підтоплення одного гектара міської території сягають 15-20 тис. гривень, сільської – 1-2 тис. гривень.

Паводки є небезпечними майже для всього Карпатського регіону та для заплавлених річкових територій з нерегульованим стоком.

Одним із чинників формування загроз від проявів шкідливої дії води як природного, так і техногенного характеру, є транскордонні проблеми. Управління ризиками від проявів шкідливої дії вод на транскордонних річках значною мірою залежить від рівня транскордонного співробітництва. Його значимість значно зростає при розв'язанні водоресурсних та екологічних проблем міжнародних річкових басейнів в умовах асиметричного взаємозв'язку між державами, що контролюють різні частини басейну. Особливою увагою при транскордонному співробітництві мають користуватись питання забруднення води та деградації водних екосистем. Розв'язання цих питань обумовлює необхідність створення або зміцнення міжнародної правової та інституційної бази, здатної забезпечити протидію формуванню екологічних загроз та справедливе розв'язання протиріч. Угоди про використання міжнародних річкових басейнів мають бути невід'ємною складовою водної стратегії держави і за своїм спрямуванням та змістом створювати передумови для екологічної безпеки таких басейнів.

Управління водними ресурсами. Головною інституцією, яка здійснює управління водними ресурсами, є Державне агентство водних ресурсів України. Важливими складовими його діяльності є:

- моніторинг стану водних ресурсів;
- паспортизація водних об'єктів і гідротехнічних споруд;
- державний водний кадастр;
- нормування гранично допустимого навантаження на водні об'єкти;
- виконання правил безпечної експлуатації водогосподарських об'єктів;
- розроблення та реалізація заходів з захисту територій та населених пунктів від паводків, повеней та підтоплення екологічного оздоровлення річкових басейнів.

Необхідною передумовою ефективного управління водними ресурсами є забезпечення належного фінансування, надання прав на здійснення відповідної водогосподарської діяльності.

Важливим інструментом раціонального використання водних ресурсів є належне управління на основі економічного механізму, на основі системи платежів за водокористування, та рентний податок, як передумова для самофінансування.

До державного управління водними ресурсами залучаються й громадські організації та органи місцевого самоврядування.

З метою розв'язання наявних водних проблем у країні розробляють і реалізують цільові державні та регіональні програми, спрямовані на раціональне використання водних ресурсів, забезпечення високих екологічних стандартів, послаблення шкідливої дії вод та підвищення безпечності гідротехнічних споруд.

Важливим елементом державного управління у сфері водних відносин є активна міжнародна співпраця, яка забезпечується відповідною договірною базою, особливо в частині спільного використання та охорони транскордонних водотоків.

Моніторинг водних ресурсів. Важливою складовою раціонального водокористування є відповідний моніторинг, який виконується низкою суб'єктів: Державним агентством водних ресурсів, гідрометеорологічною та гідрологічною службами та ін. Попри те, що в країні виконується достатньо великий обсяг спостережень, у наявній системі моніторингу існує низка проблем. До числа найголовніших належить технічна відсталість, нестача лабораторного устаткування, досить значна закритість результатів. Відсутність автоматизованих спостережень на більшій частині території країни визначає неможливість адекватного реагування на небезпеки природного і техногенного характеру. Негативним явищем є зменшення кількості пунктів спостережень і спрощення їх програм. Особливо значним (у рази) є зменшення обсягу моніторингу підземних і ґрунтових вод, зокрема, на меліорованих та прилеглих до них землях. Наявна мережа свердловин не забезпечує виконання адекватної оцінки гідрогеолого-меліоративного стану меліорованих земель України.

Розділ 3. МЕТА І ПРИНЦИПИ ВОДНОЇ СТРАТЕГІЇ

Метою Стратегії є законодавче закріплення загальнонаціональних пріоритетів у сфері раціонального використання водних ресурсів України.

Основними принципами водної стратегії є:

гарантування екологічно безпечного стану водних ресурсів для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи водокористування та збереження природних водних екосистем, створення умов для реалізації права кожного громадянина на доступ до якісної питної води;

пріоритетність заходів, що ґрунтуються на природоохоронних принципах і сприяють відновленню природних механізмів саморегуляції водних екосистем;

посилення ролі екологічної складової в системі державного управління водними ресурсами України за одночасного дотримання всіх пріоритетів сталого розвитку суспільства та інтегрованого управління за басейновим принципом;

врахування екологічних, економічних і соціальних наслідків під час підготовки та прийняття управлінських рішень, у тому числі при розробленні документів, які містять політичні та/або програмні засади державного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого управління водними ресурсами;

міжсекторальне партнерство та залучення зацікавлених сторін, особливо в частині запобігання надзвичайним ситуаціям природного і техногенного характеру, що передбачає аналіз і прогнозування всіх вагомих ризиків, які ґрунтуються на результатах їх комплексної державної експертизи, а також даних державного моніторингу навколишнього природного середовища;

річка, від витoku до гирла, повинна розглядатися як єдина природна гідродинамічна система, тому управління паводковими ризиками і інтегроване управління водними ресурсами в цілому має охоплювати весь водозбірний басейн, незалежно від адміністративних меж і державних кордонів;

захист від паводків не може бути абсолютним, тому плани управління паводковими ризиками повинні гарантувати лише певний рівень захисту, що визначається допустимим рівнем паводкового ризику в межах конкретного басейну річки;

плани управління паводковими ризиками басейнів річок менших порядків повинні бути інтегровані у спільну схему інтегрованого управління водними ресурсами басейну головної річки, шляхом формування оптимальної структури, розробки і узгодження спільних планів, що враховують можливі негативні наслідки проектних заходів в

межах верхніх суббасейнів на рівень паводкового ризику нижче розміщених ділянок;

пріоритетність запобіжних заходів щодо зменшення негативних наслідків від проходження паводків і підтоплення територій для водних наземних екосистем, зокрема, для зменшення забруднення води і ґрунту;

відповідальність нинішнього покоління за збереження водних ресурсів на благо прийдешніх поколінь;

участь громадськості та суб'єктів господарювання у формуванні та реалізації водної політики, а також урахування їхніх пропозицій при реалізації Закону України «Про загальнодержавну цільову Програму розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року»;

невідворотність відповідальності за порушення законодавства про охорону вод і навколишнє природне середовище;

пріоритетність вимоги «забруднювач та користувач водних ресурсів платять повну ціну за їхнє відновлення»;

відповідальність органів виконавчої влади за доступність, своєчасність і достовірність інформації про стан водних ресурсів та шкідливу дію води;

державна підтримка і стимулювання вітчизняних суб'єктів господарювання, які здійснюють модернізацію виробництва, спрямовану на раціональне використання водних ресурсів та охорону їх від кількісного та якісного виснаження;

обов'язковість екологічної експертизи, запланованої чи здійснюваної економічної діяльності, що до оцінки її впливу на стан водних ресурсів та водних екосистем;

поєднання принципів стимулювання і відповідальності при здійсненні заходів з охорони та відтворення водних ресурсів;

поглиблення міждержавного та транскордонного співробітництва при вирішенні питань охорони водних екосистем.

Розділ 4. СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ВОДНОЇ СТРАТЕГІЇ

Водна стратегія спрямована на досягнення наступних цілей.

Ціль 1. Охорона і відновлення якості водних ресурсів

Поліпшення якості води, як це передбачає Європейська водна директива, є найважливішою передумовою забезпечення конституційного права громадян на якісну питну воду, санітарно-епідеміологічної безпеки населення, збереження здоров'я нації, а також охорони водних екосистем.

Основними завданнями в цієї сфері є:

відновлення водних об'єктів до стану, що забезпечує поновлення природних процесів самоочищення води;

нормування обсягів водозабору і водовідведення відповідно до вимог екологічної безпеки;

проведення комплексу заходів щодо захисту водойм від розосередженого (дифузного) забрудненого стоку з освоєних територій;

очищення русел малих річок, суворе додержання законодавчих вимог до водоохоронних зон;

проведення на водозборах спеціальних протиерозійних та меліоративних заходів з залуження, терасування та заліснення ухилів, обмеження сільськогосподарської діяльності тощо;

скорочення обсягів надходження у водні об'єкти забруднювальних речовин у складі стічних вод завдяки розбудові, модернізації та реконструкції очисних споруд;

концентрація та локальне очищення поверхневого стоку з міських і промислових територій із застосуванням біюполів;

введення прогресивної шкали штрафів за забруднення водних ресурсів, зокрема за наднормативне скидання забруднюючих речовин у складі стічних вод;

запровадження механізму заліку (повернення) суб'єктам господарювання частини платежів за погіршення якості води за умов інвестування ними будівництва, реконструкції, технічного переозброєння очисних споруд на основі технологій, що забезпечують нормативне очищення стічних вод;

застосування пільгового кредитування будівництва, реконструкції і модернізації очисних споруд на умовах знижених та субсидування процентних ставок;

введення механізму спільного фінансування проектування і будівництва очисних споруд у рамках регіональних і муніципальних програм з очищення стічних вод зливової каналізації міст та інших населених пунктів;

встановлення партнерських відносин між регіональними і муніципальними органами влади та підприємницькими структурами стосовно реалізації проектів підвищення якості водних ресурсів (концесійний режим, кластерні утворення, асоціації водокористувачів, лізинг обладнання з водопідготовки та водоочистці);

належне облаштування зон санітарної охорони водних об'єктів, які є джерелами питного і господарсько-побутового водопостачання, включаючи підземні, і забезпечення їх санітарного режиму;

регламентування господарського використання територій водозахисних зон з метою запобігання їхнього забруднення, засмічення, збереження біологічних ресурсів;

захист підземних вод від техногенних забруднень шляхом розробки вимог до використання земельних ділянок у межах площ залягання родовищ підземних вод, посилення відповідальності власників (користувачів) свердловин за режим їх експлуатації та охорону підземних вод;

посилення відповідальності за протиправні дії стосовно стану водних об'єктів;

впровадження профілактичних заходів на селітебних територіях щодо охорони підземних вод від виснаження і забруднення;

застосування заходів штучного поповнення і збільшення живлення підземних вод при виснаженні.

Ціль 2. Гарантоване забезпечення якісною водою населення і галузей національної економіки

Прогнозна річна потреба у водних ресурсах належної якості на рівні 2025 року становить 20 – 25 км³.

Важливими завданнями в цій сфері є:

гарантоване забезпечення населення та економіки України якісною водою на основі інтегрованого (комплексного) підходу, який спирається на обмеження відбору і скидів води, безумовний пріоритет належного питного і господарсько-побутового водопостачання;

розміщення нових потужних і водоємних виробництв лише за умови зменшення водоємності промислових потужностей на основі запровадження систем оборотного, повторно-последовного водопостачання та безводних технологій виробництва;

нарощування гідроенергетичного потенціалу шляхом модернізації наявних і закинутих ГЕС, а також розміщення нових потужностей у складі наявних гідровузлів та інших гідротехнічних споруд, розвитку малої гідроенергетики, в тому числі як системи протипаводкового захисту;

розвиток зрошуваного землеробства переважно за рахунок реконструкції та модернізації інженерної інфраструктури зрошувальних систем із впровадженням сучасних водозберігаючих способів, технологій і технічних засобів поливу;

реконструкція наявних водогосподарських систем у тих районах України, де дефіцит водних ресурсів сформувався через об'єктивні природні чинники і не може бути зменшений за рахунок раціонального використання водних ресурсів;

зменшення дефіциту прісної води в вододефіцитних регіонах шляхом подальшого здійснення заходів з перерозподілу водних ресурсів, в тому числі і водних ресурсів р. Дунай;

освоєння технологій використання у промисловості та сільському господарстві шахтних, рудникових і морських вод;

розвиток систем децентралізованого водопостачання, як основи гарантованого забезпечення населення якісною питною водою.

У сфері комунального господарства:

встановити прогресивну шкалу плати за вилучення водних ресурсів понад встановлені норми і пільгові ставки плати за вилучення водних ресурсів в системи оборотного і повторно-послідовного водопостачання;

застосувати пільгове кредитування заходів з будівництва, реконструкції і модернізації систем оборотного і повторно-послідовного водопостачання, сучасних зрошувальних систем, впровадження маловодних технологій;

субсидувати і надавати часткову або повну компенсацію за рахунок видатків із бюджетів всіх рівнів процентної ставки банківського кредиту за умови, що він використовується на придбання сучасних технологій або технічних засобів водо підготовки та водопостачання;

розвивати державно-приватне партнерство як основу реалізації заходів з реконструкції, модернізації існуючих та будівництва нових систем централізованого водопостачання і водовідведення;

реконструювати та/або модернізувати системи транспортування води;

посилити диференціацію ставок плати за забір (вилучення) водних ресурсів, стимулювати приладовий облік води;

удосконалити систему платного водокористування, застосувати економічно обґрунтовані ставки на подачу і відведення води, що стимулюватимуть зменшення втрат води на шляху від місця її забору до місця споживання.

Ціль 3. Захист від шкідливої дії вод

Стратегія захисту від повеней, паводків, підтоплення і іншої шкідливої дії вод, мінімізації ризиків, забезпечення надійності гідротехнічних споруд має базуватись на засадах.

Директиви Європейського Союзу 2007/60/ЄС «**Оцінка і управління паводковими ризиками**», у якій задекларовано новітні стратегічні підходи щодо підвищення рівня гідроекологічної безпеки річкових басейнів, які передбачають перехід від «парадигми захисту» до управління ризиками і забезпечують координацію, об'єднання зусиль та матеріальних ресурсів усіх зацікавлених сторін суспільства, органів місцевої, регіональної і державної влади. Стратегія управління ризиками від шкідливої дії вод має передбачати інтеграцію організації землекористування та управління водними ресурсами в басейнах річок з комплексом природоохоронних, протипаводкових та інших заходів і спрямована на одночасне збереження річкових екосистем та пов'язаного з ними біорізноманіття, забезпечення нормальних умов життєдіяльності і господарювання в умовах проявів шкідливої дії вод, пониження рівня вразливості територій, а також підвищення ефективності використання річкових заплав.

Управління паводковими ризиками має включати заходи структурного та не структурного характеру і передбачає шість циклів (етапів) їх виконання:

– **Оцінка небезпеки і ризику** – виконується з метою визначення ймовірності конкретної загрози в заданий період часу, її масштабів, інтенсивності, зони впливу, а також потенційних фізичних, соціальних, економічних та екологічних наслідків.

– **Запобігання** – дії спрямовані на зменшення або обмеження негативних проявів шкідливої дії вод шляхом завчасного впровадження комплексу заходів структурного та не структурного характеру, спрямованих на зниження рівнів небезпеки і ризику.

– **Готовність** – передбачає реалізацію комплексу заходів державними структурами і установами, що відповідають за безпеку проходження паводків чи іншого прояву шкідливої дії вод, а також науковими установами, громадськими організаціями, місцевими громадами, та окремими особами, щодо передбачення, реагування та ліквідації наслідків потенційного ризику на основі використання наявних знань та потенціалу (правових, організаційних, фінансових, матеріальних, інтелектуальних).

– **Реагування** – комплекс скоординованих дій усіх суб'єктів процесу управління ризиком, спрямованих на забезпечення пропуску паводку, або іншого прояву шкідливої дії вод, в межах допустимого ризику та адекватного реагування у випадках виникнення кризових ситуацій.

– **Відновлення** – реалізації комплексу організаційних та аварійно-відновлювальних робіт, що включає забезпечення нормальних умов життєдіяльності та функціонування господарської інфраструктури, а також заходи щодо зниження чинників ризику в майбутньому.

Управління ризиками від шкідливої дії мають виконуватись:

оцінка та картографування потенційної небезпеки і ризику від шкідливої дії вод для здоров'я і життєдіяльності людей, навколишнього середовища, економіки, історичної і культурної спадщини, з врахуванням довгострокових тенденцій розвитку територій та зміни клімату;

розробка басейнових планів управління ризиками від шкідливої дії вод, що визначатимуть національні механізми координації і стратегічного керівництва у сфері зниження ризику;

розробка нормативно-правового забезпечення, що регламентує відповідність заходів, передбачених планом управління паводковими ризиками, законодавству України, організаційні та правові основи захисту населення, об'єктів виробничого і соціального призначення та довкілля в умовах ризику від шкідливої дії вод, а також умови страхування населення;

визначення паводково небезпечних і підтоплюваних територій, як територій з особливими умовами проживання і режимом обмеженого господарювання;

ефективне управління і координація робіт з виконання плану управління ризиками від шкідливої дії вод на державному, регіональному та місцевому рівнях між усіма суб'єктами процесу управління і зацікавленими сторонами;

модернізація існуючої системи моніторингових спостережень за гідрометеорологічними, гідрохімічними, геоморфологічними та гідроекологічними процесами в руслах річок і їхніх басейнах, забезпечення її технічного та технологічного переоснащення, розширення мережі автоматизованих басейнових інформаційно-прогностичних ГІС - орієнтованих систем та технологій прогнозування водного режиму і небезпечних стихійних явищ на водних об'єктах, збирання та передачі гідрометеорологічних даних, а також необхідних для цього засобів, виміральної техніки та програмного забезпечення;

реконструкція та модернізація існуючої системи протипаводкових та протиерозійних гідротехнічних споруд з застосуванням новітніх технологій та матеріалів, з метою підвищення ефективності їх роботи та експлуатаційної надійності;

реконструкція існуючих меліоративних систем для поліпшення умов пропуску і регулювання паводків, своєчасного осушення та збільшення водоакumuлюючої здатності ґрунтів;

розробка комплексної системи структурних заходів щодо забезпечення ефективного регулювання і акумуляції поверхневого стоку, покращення водорегулюючої здатності водозборів, підвищення стійкості русел, зменшення інтенсивності гравітаційних процесів на берегових схилах, а також водовідведення з підтоплюваних територій;

розробка та доведення до населення програми щодо поведінки і дій напередодні та в період настання небезпеки, розроблення програми стимулювання та сприяння участі громадськості в процесі управління ризиком на місцевому рівні, особливо в місцях особистого проживання і праці;

створення системи допомоги населенню при катастрофічних паводках (плани евакуації, допомоги в надзвичайних ситуаціях, рівень інформативності, плани попередження та пом'якшення негативного впливу паводка;

розробка програми державного та недержавного страхування населення, промислових об'єктів та сільськогосподарських угідь на випадок матеріальної і моральної шкоди, спричиненої природними явищами або діями офіційних органів та осіб, порушеннями законодавства від техногенних катастроф і природних стихійних лих, за якою здійснюватимуть страхові виплати;

забезпечення цільової державної підтримки будівництва систем інженерного захисту (дамб обвалування, систем дренажу, акумуляційних ємностей, берегоукріплювальних та інших споруд) місцевими органами самоврядування у випадках неможливості застосування таких альтернативних варіантів, як переселення, винесення об'єктів, трансформація сільгоспугідь та ін.;

встановлення партнерських відносин між державними водогосподарськими організаціями та суб'єктами підприємництва стосовно будівництва протипаводкових і протиповеневих споруд, а також надання інших екосистемних послуг на основі угод державно-приватного партнерства;

підвищення експлуатаційної надійності та безпечності гідротехнічних споруд, що знаходяться у власності держави або органів місцевого самоврядування, а також тих, що втратили власника, за рахунок субсидій державного бюджету;

передача відособлених і безгосподарних захисних гідротехнічних споруд господарюючим суб'єктам.

Ціль 4. Вдосконалення системи управління водними ресурсами

Основними стратегічними завданнями вдосконалення системи управління у сфері використання та охорони водних ресурсів є:

перехід на інтегроване управління водними ресурсами за басейновим принципом;

приєднання України до вирішення глобальних і транскордонних проблем у сфері використання та охорони водних ресурсів.

розроблення басейнових і територіальних планів інтегрованого управління водними ресурсами, а також схем комплексного використання та охорони водних об'єктів у межах нормативів на водогосподарське навантаження;

ухвалення нових та актуалізація діючих правил експлуатації водосховищ з урахуванням змін їх морфометричних характеристик, параметрів притоку, складу і потреб водокористувачів;

будівництво великих водогосподарських систем комплексного призначення з урахуванням економічних, соціальних та екологічних аспектів;

поступне підвищення статусу басейнових рад, посилення їх ролі як громадських організацій, що реально впливають на управлінські рішення в сфері державної водної політики в рамках конкретних річкових басейнів;

передача окремих повноважень центральних державних органів управління в сфері водних відносин органам самоврядування з посиленням контролю виконання цих повноважень, введенням нових критеріїв розподілу між суб'єктами господарювання відрахувань з державного бюджету;

формування єдиної інформаційно-аналітичної системи управління водогосподарським комплексом з відкриттям центрів ситуаційного управління в басейнах річок;

реалізація системи заходів, спрямованих на посилення ролі України у вирішенні глобальних і транскордонних проблем у сфері використання та охорони водних ресурсів, зокрема:

активізація участі України в діяльності міжнародних організацій, що займаються проблемами водокористування та управління водними ресурсами;

розвиток міжнародної співпраці в галузі спільного використання та охорони транскордонних водних об'єктів;

підтримка бюджетами всіх рівнів проектів зі створення водогосподарських об'єктів шляхом надання цільових позик і грантів, реалізації угод державно-приватного партнерства та міжнародних науково-технічних програм;

оптимізація бюджетних витрат на засадах послідовної реалізації довгострокових цільових програм у сфері використання та охорони водних ресурсів;

застосування системних підходів до вирішення проблем збереження і відновлення водних об'єктів як системоутворюючих елементів навколишнього природного середовища;

державна підтримка впровадження сучасних технологій раціонального використання водних ресурсів, будівництва нових регулюючих потужностей, об'єктів інженерного захисту, робіт з підвищення експлуатаційної надійності та безпечності гідротехнічних споруд;

удосконалення системи екологічної регламентації водокористування з наданням пріоритету збереженню водних ресурсів та підтриманню екологізбалансованого стану водних джерел;

пріоритетне застосування економічних важелів регулювання водокористування та оптимальне поєднання їх з організаційними і правовими заходами;

нормування забору води, безповоротного водоспоживання і скидання стічних вод з урахуванням ресурсної і самоочисної спроможності водних джерел.

Основними принципами здійснення управління і контролю у водокористуванні як основи стратегії водної політики є:

екосистемність, за яким водними ресурсами управляють в інтегрований спосіб з додержанням вимог екологічної безпеки;

справедливість, згідно якого потреба у воді нинішнього покоління не загрожувала потребі прийдешніх;

доступність води, за яким члени суспільства мають рівні права та обов'язки по відношенню до споживання води та її охорони, оформлені юридично;

обережність, за яким дії, спрямовані на запобігання, регулювання або зменшення захворювань, пов'язаних із водою, не можуть відкладатися на пізніший час;

цінність води, трансформована у систему економічних важелів щодо раціонального її ви користування та охорони від кількісного та якісного виснаження.

Наведені принципи реалізують у планах інтегрованого управління річковими басейнами, метою яких є збалансування потреби у воді з розвитком водного господарства, інтенсивністю процесів відтворення водних ресурсів, узгодження правових засад і управлінських дій суб'єктів водокористування, стале водозабезпечення населення і галузей економіки, впровадження перспективних технологічних нормативів водовикористання, запобігання шкідливій дії вод.

Ціль 5. Розвиток системи моніторингу водних ресурсів

Основними стратегічними завданнями розвитку системи моніторингу водних ресурсів є:

розбудова, модернізація та оптимізація опорної спостережної мережі; впровадження автоматизованих багатопараметричних вимірювально-інформаційних і телекомунікаційних комплексів, новітніх ІТ-технологій автоматизованої обробки та аналізу даних, отриманих з постів спостережної мережі, включаючи супутникові;

розвиток мережі лабораторій якості води та аналізу руслових відкладень і наносів із застосуванням сучасної методичної, приладової і апаратної бази;

розширення польових досліджень із застосуванням фізичних, хімічних і біологічних детекторів та індикаторів;

організація системи моніторингу руслових процесів, гідродинамічних процесів на схилах, водозахисних зонах і гідротехнічних спорудах;

створення інформаційно-аналітичної системи обліку ресурсів підземних вод;

актуалізація нормативно-методичної бази моніторингу.

Ціль 6. Науково-технічне забезпечення Стратегії

Для реалізації цього напрямку Стратегії необхідно забезпечити:

випереджаючий інноваційний розвиток науково-технічної та технологічної бази водогосподарського комплексу на основі запровадження новітніх технічних і технологічних досягнень;

розроблення принципів і механізмів інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом;

розроблення науково-методичних засад складання та реалізації планів управління річковими басейнами;

розроблення науково-методичних засад управління водними ресурсами в межах річкових басейнів;

розроблення методів і моделей довгострокового прогнозування змін водності річок в умовах зміни клімату;

створення методологічних і технологічних основ екосистемного водокористування;

оцінку ресурсів поверхневих і підземних вод в умовах змін клімату та господарської діяльності;

вдосконалення технологій підготовки питної води;

підвищення ефективності технологічних процесів очищення і кондиціонування води в системах сільськогосподарського водопостачання;

реалізацію конкурентних переваг водоресурсного потенціалу України;

оптимальне розміщення водоемних виробництв по території країни.

Для збереження і відновлення водних об'єктів необхідно:

розробити високоефективні технології та системи утилізації та очищення стічних вод;

запровадити екологічно орієнтовані нормативи якості води та екологічного стану водних об'єктів;

удосконалити методи гідрологічного, гідрохімічного, гідробіологічного моніторингу водних об'єктів;

розробити методи оцінки негативного впливу розосередженого (дифузного) стоку з урбанізованих територій і технологічні рішення з його зменшення;

обґрунтувати принципи, підходи і технології відновлення водних об'єктів, що втратили здатність до самоочищення.

Наукове забезпечення захисту територій та об'єктів від шкідливої дії вод потребує:

узагальнення даних моніторингу водних об'єктів у вигляді довідкових видань та актуалізованих карт;

розроблення методів і моделей формування річкового стоку, прогнозування і попередження небезпечних гідрологічних явищ;

удосконалення існуючої системи метеорологічних прогнозів, створення системи басейнових радіолокаційних метеорологічних станцій з метою забезпечення необхідної бази даних для використання новітнього програмного забезпечення, необхідного для підвищення достовірності прогнозування небезпечних гідрометеорологічних процесів;

підвищення достовірності гідрологічних моделей формування річкового стоку з врахуванням нерівномірності і неодночасності випадання опадів по території річкового басейну;

підвищення достовірності методів розрахунку поверхневого стоку і побудови гідрографів стоку за відсутності матеріалів безпосередніх спостережень та підготовки необхідної бази районованих коефіцієнтів і параметрів розрахункових формул;

удосконалення системи гідрологічних прогнозів та створення системи автоматизованого прогнозування катастрофічних паводків, на основі дистанційних методів отримання інформації та новітніх числових методів прогнозування погоди (з використанням методик і програмного забезпечення провідних міжнародних компаній);

розроблення та впровадження автоматизованої комп'ютерної системи раннього оповіщення органів влади і населення про ймовірність та очікувані масштаби паводкового ризику, яка б включала чотири ключові елементи: знання ризиків; моніторинг, аналіз стану і прогнозування загроз; передачу і поширення сигналів тривоги та оповіщення; місцевий потенціал реагування на отримані оповіщення;

порівняльної оцінки економічної ефективності варіантів будівництва або реконструкції об'єктів інженерного захисту;

розроблення нових наукових підходів і технологій проектування і будівництва об'єктів інженерного захисту.

Організація експлуатації систем водопостачання

Основними завданнями експлуатації системи водопостачання є:

забезпечення якості води згідно з нормами технічних умов;

забезпечення безперебійної надійної роботи всіх споруд водопроводу за високих-техніко-економічних і якісних їх показників з урахуванням вимог охорони природи;

забезпечення подавання заданих витрат води;

усунення в найкоротші терміни аварій і ретельне їх вивчення з метою запобігання їх виникнення у майбутньому;

своєчасне і якісне здійснення поточного та капітального ремонтів;

боротьба з витіканням, втратами і нераціональним використанням води;

забезпечення високої рентабельності роботи всіх водопровідних споруд.

Ціль 7. Кадрове забезпечення реалізації Стратегії

Необхідними умовами стратегічного розвитку кадрового потенціалу в сфері управління водними ресурсами є:

вдосконалення системи управління підготовкою кадрів, переоснащення учбово-лабораторної бази освітніх установ, відкриття нових напрямів і спеціальностей, розробка і впровадження нових освітніх стандартів і програм навчання, відповідно до потреб розвитку водного господарства;

розроблення і реалізація заходів щодо формування професійної культури і ціннісних орієнтирів, запровадження системи стимулів для залучення і закріплення у водній галузі фахівців з вищою і середньою спеціальною освітою;

дієва система підготовки і перепідготовки кадрів, що орієнтована на:

потреби органів державного управління в сфері використання і охорони водних ресурсів;

стабільну фінансову підтримку науково-дослідних організацій, що займаються науково-методичним та інформаційно-аналітичним забезпеченням галузі;

організацію учбових установ профільної вищої, середньої і додаткової професійної освіти;

відновлення та організацію проектних установ, які здійснюють проектування об'єктів та споруд водогосподарського комплексу;

запровадити систему стимулювання підготовки кадрів за напрямом інтегрованого управління водними ресурсами.

Необхідно також вирішити завдання, спрямовані на:

створення територіально-розподіленої системи підготовки і перепідготовки кадрів з урахуванням специфічних умов територій в зонах діяльності басейнових управлінь водними ресурсами;

об'єднання учбово-освітніх ресурсів і програм в єдину систему безперервної водогосподарської освіти, забезпечення в її рамках застосування інноваційних технологій і методів навчання фахівців;

інтеграцію діяльності науково-дослідних та освітніх установ вищої та додаткової професійної освіти у профільні учбово-дослідницькі комплекси;

залучення бізнесу до розробки і реалізації технологій навчання і перепідготовки кадрів для водогосподарського комплексу України.

Ціль 8. Освіта та інформування населення з питань використання та охорони водних ресурсів

Цей напрям передбачає:

формування у підростаючого покоління розуміння визначальної ролі води, дбайливого ставлення до водних екосистем і раціонального використання водних ресурсів;

просвітницької і роз'яснювальної роботи з питань використання та охорони водних об'єктів у засобах масової інформації;

підтримки соціальних проектів, орієнтованих на поліпшення стану водних об'єктів;

забезпечення інформованості населення про стан водних екосистем і про джерела їхнього забруднення;

залучення населення і громадськості до вирішення питань екологічнобезпечного використання та охорони водних об'єктів;

підвищення рівня освіти і обізнаності населення, що проживає а межах зон паводкового ризику і підтоплення територій, щодо поведінки і дій в умовах надзвичайних ситуацій, залучення до обговорення заходів з управління паводковими ризиками.

Підвищення ефективності діяльності з інформування та освіти населення повинно ґрунтуватись на принципах:

розробки і реалізації спеціальних освітніх програм та інформаційних проектів;

прозорості і відвертості інформації;

публічності інформаційних кампаній через соціальну рекламу та організацію наукових конференцій, семінарів, виставок, культурно-освітніх заходів з урахуванням специфіки різних груп населення;

ініціювання створення національних і регіональних громадських центрів з питань забезпечення доступу громадян до якісної питної води, до інформації про стан водних об'єктів, основні тенденції водокористування, шкідливу дію вод;

залучення недержавних та громадських організацій до участі у заходах із питань поліпшення екологічного стану водозбірних басейнів річок та раціонального використання і охорони водних ресурсів;

організацію дитячих природно-заповідних та екологічних експедицій, екскурсій, що носять науково-дослідний характер і проводяться під керівництвом вчителів, учених.

Розділ 5. ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВОДНОЇ СТРАТЕГІЇ

Основними напрямками реалізації водної стратегії є:

міжсекторальне і державно-приватне партнерство та залучення до реалізації Стратегії усіх зацікавлених сторін;

оцінка впливу стратегії, державних і регіональних програм на стан водних ресурсів;

удосконалення дозвільної системи у сфері використання водних ресурсів;

екологічна експертиза та оцінка впливу водних об'єктів і водогосподарської діяльності на стан навколишнього природного середовища;

водний аудит;

страхування у сфері водних ресурсів;

технічне регулювання і стандартизація у сфері водних ресурсів;

законодавство у сфері охорони водних ресурсів та інженерної інфраструктури водогосподарського комплексу;

освіта та наукове забезпечення водної стратегії;

економічні та фінансові механізми;

моніторинг водних ресурсів і об'єктів;

міжнародне співробітництво у сфері охорони водних ресурсів.

Міжсекторальне та державно-приватне партнерство і залучення усіх зацікавлених сторін.

Важливим інструментом реалізації водної стратегії є розвиток партнерства між секторами та залучення до планування і реалізації Стратегії усіх зацікавлених сторін (органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, приватного сектору, виробників, науковців, громадських і міжнародних організацій).

Механізмом забезпечення такого партнерства буде створення міжвідомчої комісії «Вода для України» та державна підтримка її діяльності. Завданнями зазначеної міжвідомчої комісії є щорічна підготовка і проведення національних конференцій «Вода для України» за участю громадськості, науковців, представників міжнародних організацій та програм, суб'єктів бізнесу.

Оцінка впливу стратегії, державних і регіональних програм на стан водних ресурсів.

Державні та регіональні програми, спрямовані на раціональне використання та охорону водних ресурсів, є обов'язковим інструментом

реалізації водної стратегії на національному, регіональному та місцевому рівнях, а також у Центральноєвропейському та Східноєвропейському регіонах. Необхідний механізм постійного комплексного моніторингу таких програм, особливо в частині їх впливу на економіку та природне середовище.

Удосконалення дозвільної системи у сфері використання водних ресурсів.

Удосконалення дозвільної системи у сфері використання та охорони водних ресурсів здійснюється шляхом встановлення науково обґрунтованих обмежень на відбір води зі всіх її джерел та скид стічних вод відповідно до Директиви ЄС про попередження та контроль забруднення («IPPC» 96/61/EC Directive), вдосконалення наукового забезпечення процедури встановлення лімітів на використання водних ресурсів та гранично допустимих рівнів їх забруднення різними компонентами.

Екологічна експертиза та оцінка впливу водних об'єктів і водогосподарської діяльності на стан навколишнього природного середовища.

Екологічна експертиза та оцінка впливу водних об'єктів і водогосподарської діяльності на стан навколишнього природного середовища мають бути спрямовані на:

запобігання їх негативних змін, встановлення відповідності запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону водних об'єктів і навколишнього природного середовища;

раціональне використання та відтворення водних ресурсів і забезпечення їх екологічної безпеки;

проведення державної та громадської екологічної експертизи, яка є важливим пріоритетом у водоохоронній діяльності та потребує фінансової підтримки;

визначення екологічної безпеки різних видів діяльності, які можуть нині або в майбутньому прямо або посередньо негативно вплинути на стан водних ресурсів;

оцінку повноти і обґрунтованості передбачуваних заходів щодо охорони водних ресурсів та здоров'я населення;

заміну формальної екологічної експертизи інтегрованою, багатоаспектною, яка б забезпечила більш ґрунтовний і тематично широкий розгляд екологічних результатів і наслідків реалізації об'єктів експертизи;

запровадження відповідного механізму економічного стимулювання здійснення екологічної експертизи (збільшення штрафів за перевищення нормативів забруднення водних джерел, зменшення ставок податків для підприємств, що періодично проходять екологічну експертизу, часткове відшкодування замовником вартості робіт з екологічної експертизи за рахунок коштів).

Водний аудит

Водний аудит спрямований на ефективний контроль водогосподарської діяльності; надання об'єктивної інформації щодо екологічних аспектів діяльності підприємства та її відповідність установленим стандартам, нормативам, вимогам ініціаторів проведення відповідних перевірок; вироблення корисних рекомендацій щодо подальшого поліпшення організації екологічного менеджменту; підвищення ефективності заходів щодо охорони водних ресурсів, які проводяться підприємством; удосконалення управління водогосподарською діяльністю. Проводиться за результатами моніторингу водних ресурсів, а також у рамках здійснення водного кадастру.

Страховання у сфері використання водних ресурсів

Страховання цивільної відповідальності водокористувачів у зв'язку з ймовірним аварійним забрудненням ними водойм і спричиненням шкоди життєво важливим інтересам третіх осіб передбачає часткову компенсацію шкоди, завданої потерпілим. У цьому напрямі передбачається розробити та впровадити методичку проведення оцінки ризиків і загроз, зумовлених небезпечною експлуатацією водних об'єктів, обчислення страхових тарифів відповідно до визначеного рівня ризику. Надзвичайно важливим є створення ринку послуг страхування та заснування страхових компаній, здатних забезпечити надійний механізм страхування.

Технічне регулювання і стандартизація у сфері водних ресурсів

Технічне регулювання у сфері водних ресурсів спрямоване на впровадження науково обґрунтованих і безпечних для навколишнього природного середовища та здоров'я населення вимог до процесів водокористування. Стратегічні завдання щодо розвитку системи технічного регулювання потребують інтеграції екологічних норм у водокористуванні до вимог і правил законодавчої бази ЄС.

Впровадження міжнародних стандартів у сфері водних ресурсів, сучасних систем управління та критеріїв його якості дадуть змогу покращити всі аспекти водокористування.

Необхідно розробити підсистему стандартизації та сертифікації у сфері водних ресурсів, затвердити екологічні вимоги до водокористування, а також гармонізувати національні стандарти до стандартів і норм ЄС і міжнародних стандартів серій ISO, посилити контроль з боку держави за використанням води. Пріоритетом розвитку цього інструменту є розроблення та впровадження системи державної підтримки вітчизняного товаровиробника, продукція якого потребує мінімальної кількості води, вдосконалення методів і систем державного обліку та статистичної звітності у сфері водокористування.

Законодавство у сфері охорони водних ресурсів та інженерної інфраструктури водогосподарського комплексу

Реалізація водної стратегії потребує ефективного функціонування системи законодавства у сфері охорони вод, спрямованого на досягнення національних пріоритетів. Основними вимогами до такого законодавства є його відповідність Конституції України, наближення до відповідних директив ЄС, забезпечення впровадження багатосторонніх екологічних угод (конвенцій, протоколів тощо), стороною яких є Україна, соціальна прийнятність, реалістичність, економічна ефективність.

Законодавство має сприяти гнучкому застосуванню відповідних економічних інструментів для стимулювання впровадження інноваційних водозберігаючих технологій, розв'язанню водних проблем на місцевому та регіональних рівнях.

Водне законодавство України потрібно привести у відповідність з вимогами ЄС за напрямками:

інтеграції водної стратегії до політики державного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку водного господарства;

моніторингу і оцінки запасів якісних водних ресурсів і зонування за цією ознакою території України;

перегляду нормативів вмісту забруднювальних речовин у стічних, які виникають при виробництві різних видів промислової продукції;

перегляду нормативів якості поверхневих вод, які використовуються для потреб централізованого водопостачання і для культурно-побутового користування, очищення комунальних стоків, запобігання забрудненню внаслідок змиву шкідливих речовин із сільськогосподарських земель;

здійснення контролю за поводженням із стічними водами;

впровадження комплексної/інтегрованої дозвільної системи для стаціонарних джерел скидів забруднених вод;

ліцензування виробництва, застосування, імпорту та експорту небезпечних хімічних речовин, контроль за їх вмістом у продукції та стічних водах.

Згідно Постанови Верховної Ради України «Про основні напрями державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища» (1998), до основних пріоритетів охорони довкілля та раціонального природокористування належать:

формування збалансованої системи природокористування;

екологізація технологій у промисловості, будівництві, сільському господарстві, транспорті;

поліпшення екологічного стану і запобігання забрудненню р. Дніпро та інших річок, Чорного й Азовського морів;

забезпечення населення якісною питною водою.

Для отримання поставлених завдань передбачається:
запровадження дійових економічних складових впливу на систему природокористування;
реструктуризація економіки із зменшенням водо- та матеріаломістких виробництв;
створення ефективної системи правового й організаційного забезпечення у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального використання ресурсів;
здійснення управління водними ресурсами на основі басейного принципу, збереження і відродження малих річок.

Враховуючи потреби врегулювання питань, що викликають резонанс у суспільстві, необхідно:

забезпечити дотримання законодавства України, що гарантує права громадян на доступ і користування землями водного фонду;

завершити формування національної законодавчої бази з питань охорони водних ресурсів і подальший її розвиток з урахуванням відповідних положень законодавства ЄС;

розглянути доцільність розроблення підзаконних актів щодо участі громадськості у прийнятті рішень щодо використання водних ресурсів у басейнах річок;

оптимізувати планування забудови і розвитку водоохоронних зелених зон;

розширити вимоги щодо безпечної утилізації або захоронення відходів;
підвищення якості та забезпечення доступу до якісної питної води.

З метою удосконалення водоохоронної діяльності підприємств необхідно:

сприяти вирішенню із суб'єктами господарювання питань щодо виконання програм збору та очищення стічних вод;

здійснювати збалансовану політику, спрямовану на підвищення вимог і відповідальності суб'єктів господарювання за виснаження та забруднення водних джерел.

З цією метою необхідно передбачити підвищену відповідальність за забруднення і компенсацію завданих збитків, включаючи обов'язкове відшкодування повної вартості санації забруднених вод, адаптацію існуючих методик проведення розрахунку збитків за забруднення води до найкращої світової практики.

Необхідно законодавчо визначити засади пільгового стимулювання діяльності, що передбачає добровільне зобов'язання щодо очищення вод. У Водному кодексі України необхідно ввести спеціальний розділ «Економічне стимулювання раціонального використання водних ресурсів».

Освіта та наукове забезпечення водної стратегії.

Освітнє та наукове забезпечення, зокрема екологічна освіта, є важливими чинниками успішної реалізації водної стратегії.

Випереджаючими темпами має розвиватися виховання підростаючого покоління шляхом підтримки діяльності позашкільних закладів освіти, еколого-натуралістичних центрів і природничих секцій центрів дітей та юнацтва.

Економічні та фінансові механізми.

Внаслідок обмеженості бюджетних коштів важливим є пошук нових джерел фінансування водогосподарських і водоохоронних заходів, спрямованих на ліквідацію забруднення, забезпечення екологічної безпеки, заходів, пов'язаних з відтворенням та охороною водних ресурсів. У зв'язку з цим необхідно забезпечити до 2020 року сприятливий податковий, кредитний та інвестиційний клімат для залучення коштів міжнародних донорів і приватного капіталу у водоохоронну діяльність, створення суб'єктами господарювання систем виробництва з мінімальними потребами у воді.

З метою нарощення інвестиційного потенціалу розширеного відтворення водоресурсного потенціалу, модернізації водогосподарської та водоохоронної інфраструктури необхідно:

- налагодити партнерські відносини держави (муніципалітетів) з суб'єктами підприємницької діяльності щодо використання водних об'єктів, які виступають основними джерелами питного водопостачання, та водогосподарських споруд, що є складовими цілісних водопровідно-каналізаційних і водогосподарсько-меліоративних комплексів, шляхом розширення переліку видів водокористування, на які поширюються угоди державно-приватного партнерства з внесенням відповідних змін у Закони України «Про державно-приватне партнерство» та «Про концесії»;

- удосконалити систему стягнення орендної плати за користування водними об'єктами загальнодержавного та місцевого значення у бік збільшення нормативів плати за спеціальне водокористування, виходячи з басейнової належності орендованих об'єктів, їх господарського значення та наявних заходів з поліпшення умов водокористування, виконаних за рахунок коштів Державного і місцевих бюджетів;

- поглибити диференціацію при встановленні нормативів плати за спеціальне водокористування (необхідно розмежувати підходи до такої диференціації залежно від того, чи є вода матеріально-речовою складовою готової продукції (виробництво напоїв, консервних виробів тощо), чи забезпечуючим компонентом виробничого процесу (зрошення сільськогосподарських угідь, миття коренеплодів, забезпечення роботи енергетичних потужностей тощо);

- у процесі розробки нової системи диференціації нормативів плати за спеціальне водокористування щодо галузей, де вода є забезпечуючим

компонентом, необхідно виходити з рівня забезпеченості відповідних територій поверхневими та підземними водами, а також обсягів їх використання;

- підвищити нормативи плати за спеціальне використання водних ресурсів із поверхневих та підземних джерел в індустріально розвинених економічних районах (Донбас та Придніпров'я – басейни Сіверського Дінця, Інгульця, річок Приазов'я);

- підвищити нормативи за несанкціонований видобуток підземних вод зі свердловин глибиною понад 60 м як таких, що належать до стратегічного запасу держави та є власністю всього українського народу;

- підвищити нормативи збору за воду з поверхневих і підземних джерел для підприємств, які виробляють напої та реалізують питну бутельовану воду;

- обмежити пільги та іншого роду преференції при сплаті збору за спеціальне водокористування, насамперед для підприємств теплоенергетики;

- удосконалити нормативно-правову базу з питань оподаткування забруднення водойм;

- посилити диференціацію та підвищити розмір ставок екологічного податку за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти, збільшивши плату за скидання одиниці маси забруднюючої речовини до європейського рівня, з урахуванням токсичності скидів;

- удосконалити методику визначення шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства у сфері використання та охорони вод;

- переглянути пільги щодо стягнення збору за спеціальне водокористування як щодо водних ресурсів загальнодержавного, так і місцевого значення;

- збільшити податкове навантаження на ті види діяльності та форми споживання, що є екологічно шкідливими для водних об'єктів.

Пріоритетними напрямками інвестиційного забезпечення реалізації водогосподарських та водоохоронних проектів мають стати:

- проекти протипаводкового захисту територій та упередження іншої шкідливої дії вод;

- облаштування джерел питного водопостачання та розширення мереж централізованого водопостачання в сільській місцевості;

- проекти модернізації водозабірних систем, водопровідних мереж, систем оборотного водопостачання, систем водовідведення, впровадження маловодних технологій на промислових підприємствах;

- проекти оновлення техніко-технологічного потенціалу водного транспорту та водозабезпечення галузей виробничої інфраструктури;

- проекти налагодження моніторингу буріння свердловин, використання підземних вод, підтоплення територій, техногенного впливу на природні водні об'єкти;

- проекти екологічної реабілітації басейнів річок, замкнутих природних і штучних водойм, транскордонних водотоків, акваторій морів;

- проекти модернізації об'єктів гідроенергетики та відродження матеріально-технічної бази малої гідроенергетики;

- проекти модернізації, реконструкції та технічного переоснащення систем комунального водопостачання та водовідведення, а також систем водопідготовки, водоочистки, ідентифікації якості питної води;

- проекти модернізації та реконструкції меліоративних систем у зоні осушувальних меліорацій та зрошувального землеробства;

- національні проекти «Чиста вода України», «Якісна вода», проекти розбудови інфраструктури ринку питної води, в тому числі бутильованої води.

Розширити спектр джерел інвестиційного забезпечення реалізації водогосподарських і водоохоронних проектів. Основними джерелами мають бути:

- кошти Державного і місцевих бюджетів, у тому числі кошти спеціального та резервного фондів, а також позабюджетних фондів;

- власні кошти підприємств, установ та організацій, у тому числі водогосподарських організацій, отриманих на основі надання платних водогосподарських та екосистемних послуг;

- кошти іноземних підприємницьких структур, урядів іноземних держав, міжнародних фінансово-кредитних структур, у тому числі у рамках фінансування глобальних екологічних проектів, передбачених природоохоронними конвенціями;

- кошти кредитних спілок, фінансово-банківських установ, страхових організацій, пенсійних фондів, громадських організацій;

- кошти акумульовані в результаті реалізації угод між суб'єктами водогосподарської діяльності та підприємницькими структурами на основі угод державно-приватного партнерства;

- кошти отримані в результаті продажу облігацій місцевої позики та іпотечного кредитування під заставу земель нероздільно з водогосподарськими об'єктами та гідротехнічними спорудами.

Перспективним джерелом фінансування заходів, передбачених Стратегією, є залучення частки прибутків від довготермінової оренди (концесії) цілісних технологічних і майнових комплексів водогосподарського комплексу, їхнього роздержавлення шляхом утворення акціонерних водних компаній зі змішаною формою власності з подальшою інтеграцією та

диверсифікацією їх діяльності, посилення корпоративної ролі держави у водогосподарській діяльності (створення державних водогосподарських холдингів).

Доцільним є створення акціонерного водного банку для накопичення, ефективного використання та контролю витрачання коштів, що спрямовуються на виконання Стратегії.

Видатки з державного бюджету мають спрямовуватися переважно на:

- розробку та впровадження інструментів стратегічного управління, розвиток механізмів інформаційного забезпечення ухвалення управлінських рішень, включаючи моніторинг водних об'єктів, розвиток системи прогнозування гідрологічних і метеорологічних (кліматичних) явищ;

- на державну участь у створенні нових систем комплексного захисту територій від шкідливої дії вод;

- модернізацію об'єктів водної інфраструктури, що знаходяться в державній власності з метою підвищення надійності їхнього функціонування і приведення у відповідність з міжнародними екологічними вимогами;

- будівництво великих водогосподарських об'єктів державного рівня, що мають важливе соціально-економічне значення, у тому числі водогосподарських об'єктів для меліоративних систем;

- забезпечення нормативно-правового регулювання у сфері водних відносин і державному управлінні;

- проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, спрямованих на розробку технологій, що забезпечують інноваційний розвиток водогосподарського комплексу, оцінку конкурентних переваг водоресурсного потенціалу України і напрямів їх реалізації, відновлення водних екосистем.

Разом з фінансуванням завдань загальнодержавного рівня підтримуються регіони при здійсненні ними повноважень у галузі забезпечення безпеки гідротехнічних споруд. При цьому необхідно досягти підвищення ефективності бюджетних витрат, що здійснюються у формі субсидій.

У рамках фінансового забезпечення виконання окремих повноважень держави в галузі водних відносин, переданих органам місцевого самоврядування, заходи, що фінансуються за рахунок місцевих бюджетів, забезпечуються відповідним збільшенням обсягу бюджетних асигнувань. Разом із тим, вказане збільшення може бути здійснено частково і за рахунок перерозподілу бюджетних коштів.

Кошти місцевих бюджетів передбачається використовувати на будівництво і реконструкцію очисних споруд і систем очищення зливових стоків. При цьому, зважаючи на низькі показники бюджетної забезпеченості муніципальних утворень, їхнім бюджетам мають надаватися субсидії на умовах забезпечення високої результативності витрат.

Структура витрат та основні напрями фінансування мають переглядатися на різних етапах реалізації цієї Стратегії, що зумовлено поставленими завданнями зі стимулювання залучення приватних інвестицій у водогосподарський комплекс і вдосконалення механізму розподілу повноважень.

Позабюджетні кошти переважно бізнесового походження мають спрямовуватися на упровадження систем оборотного і повторно-послідовного водопостачання, реконструкцію очисних споруд із застосуванням інноваційних технологій.

Стимулювання залучення приватних інвестицій у водний сектор, у тому числі в цілях створення систем оборотного і повторно-послідовного водопостачання, реконструкції та модернізації очисних споруд із застосуванням інноваційних технологій, здійснюватиметься шляхом надання державної підтримки в наступних формах:

- субсидування процентних ставок за кредитами, що залучаються водокористувачами для реалізації проектів, пов'язаних з упровадженням чистих технологій і раціональним водокористуванням;
- надання державних гарантій щодо позик, які залучаються водокористувачами і спрямовуються на фінансування інвестицій у водний сектор;
- встановлення пільгових періодів плати за користування водними об'єктами для водокористувачів, що здійснюють інвестиції в інновації у водогосподарському комплексі;
- надання бюджетних кредитів водокористувачам.

Конкретні склад, об'єми робіт та об'єми їх фінансування передбачається визначити при розробці цільових програм, підготовці заходів супутнього характеру, що забезпечують реалізацію цієї Стратегії, на відповідні періоди.

Фінансове забезпечення виконання заходів Стратегії за рахунок засобів державного бюджету на виконання витратних зобов'язань, що приймаються, уточнюватиметься за наслідками розгляду цих зобов'язань в установленому порядку при підготовці бюджетів всіх рівнів на черговий фінансовий рік і планові періоди.

Моніторинг водних ресурсів і об'єктів

Для забезпечення розвитку державної системи моніторингу водних ресурсів необхідно надавати органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування і населенню своєчасну, достовірну інформацію про їхній стан.

Система моніторингу повинна відповідати наступним вимогам:

1. Адаптивність системи. Моніторингова функція не повинна бути автономною від системи державного управління, а визначатися

можливостями включення до поточної структури. Це сприятиме економії як фінансових, так і управлінських та інших ресурсів;

2. Адекватність моніторингу поточним вимогам і потребам. Система моніторингу повинна відповідати поточним потребам, тобто сприяти розв'язанню конкретних потреб, що виникають. Важливо, щоб подібна адекватність стосувалася і кризових станів, які необхідно врахувати;

3. Функціональність. Здатність прийнятно діяти та задовольняти основні потреби відповідно до вимог, які формуються для систем такого характеру. Іншими словами, система повинна повністю відповідати власному призначенню, завданням, задля яких вона формувалася. Особливу увагу необхідно приділити оперативному моніторингу;

4. Можливість трансформування. В сучасних змінних умовах важливо, щоб система моніторингу була здатною до певних трансформацій. Вкрай небезпечною є ситуація, коли середовище змінилося, а система працює в старому режимі;

5. Система має бути сформована на основі потужного інформаційного забезпечення і супроводу. Це є однією з основних вимог, зважаючи на те, що інформаційна складова відіграє важливу роль і виступає потужним фактором дієвості власне системи;

6. Можливість перевірки управлінських дій, спрямованих на зміну окремих показників розвитку. Однією з важливих вимог до системи є здатність верифікації тих рішень, які повинні бути впроваджені для поліпшення ситуації. Недоліком є неможливість перевірки ефективності заходів з реалізації рішень, що реалізовані;

7. Система має бути “відкритою” для інформації. Система моніторингу повинна надавати змогу інформаційним потокам вільно інтегруватися до її структури.

З метою підвищення ефективності здійснення державного контролю за дотриманням водоохоронного законодавства необхідно проаналізувати інформаційні потреби системи державного управління, створити єдину мережу спостережень, здійснити оптимізацію, модернізацію і технічне забезпечення системи моніторингу вод, вдосконалити метрологічне забезпечення проведення спостережень, інтегрувати інформаційні ресурси суб'єктів системи моніторингу і забезпечити функціонування єдиної автоматизованої підсистеми збирання, оброблення, проведення аналізу і збереження даних.

Система моніторингу має бути зорієнтованою на забезпечення державної екологічної політики з питань раціонального використання охорони та відтворення водних ресурсів та екологобезпечного функціонування екосистем.

Для підвищення ефективності функціонування моніторингової системи, її основними складовими повинні бути інформаційна, аналітична і

консалтингова. Завданням інформаційної складової є забезпечення належного рівня обробки інформації, що надходить, аналітичної – її опрацювання та обробка, консалтингової – формування висновків і рекомендацій з метою впливу на ситуацію.

Завданням державного контролю у сфері охорони вод є забезпечення виконання вимог законодавства у зазначеній сфері. Зміцнення інституціональної спроможності системи державного екологічного контролю за дотриманням водоохоронного законодавства передбачає:

вдосконалення нормативно-правової бази щодо здійснення державного контролю у сфері охорони вод;

перегляд існуючої організаційної структури і розподілу повноважень територіальних органів управління водними ресурсами;

здійснення комплексу заходів, спрямованих на підвищення рівня відповідальності суб'єктів господарювання за виконанням вимог водоохоронного законодавства;

врегулювання відносин у сфері здійснення громадського контролю за використанням і охороною водних ресурсів.

Міжнародне співробітництво у сфері охорони водних ресурсів.

Майже всі великі річки України є транскордонними, тому водогосподарська діяльність на спільному водозбірному басейні повинна здійснюватись узгоджено з інтересами сусідніх країн, у відповідності з рекомендаціями ЄЕК ООН та Конвенції з охорони і використання транскордонних водотоків і міжнародних озер. Єдиний водозбірний басейн, спільні кордони на окремих ділянках річок зумовлюють необхідність тісного співробітництва країн у сфері водного господарства і управління ризиками від шкідливої дії вод у межах транскордонних басейнів. Міжнародне співробітництво має здійснюватись на основі багатосторонніх і двосторонніх угод, шляхом укладання міжнародних договорів, меморандумів тощо.

Довгострокове транскордонне співробітництво має передбачати:

розроблення спільних комплексних Концепцій управління водними ресурсами, Стратегій управління паводковими ризиками в басейнах транскордонних річок, використання та охорону транскордонних річок, збереження та захист навколишнього середовища в басейнах транскордонних річок;

вдосконалення автоматизованих інформаційно-вимірвальних систем гідрометеорологічного моніторингу, створення сумісних (на основі узгодженої нормативної, методичної та законодавчої бази) систем попередження, прогнозування та управління паводками з використанням новітніх цифрових прогностичних метеорологічних і гідрологічних моделей та відповідного програмного забезпечення;

визначення єдиних правил та вимог до будівництва і експлуатації гідротехнічних споруд, розташованих на територіях спільного інтересу, погодження проектної документації на будівництво нових водозахисних споруд у прикордонній смузі з метою недопущення заходів, що можуть призвести до істотного збільшення паводкового ризику в сусідніх країнах;

сумісний аналіз потенційної небезпеки і ризику та ефективності запланованих заходів (з належним врахуванням індивідуальних втрат та вигод), з метою розроблення спільної стратегії та скоординованих планів управління паводковими ризиками, що включають питання запобігання, захисту, забезпечення готовності і реагування, інформаційної політики та фінансування;

утворення спільних фінансових фондів, резервів техніки та будівельних матеріалів на прикордонних територіях, розроблення програм страхування і кредитування, технічної і матеріальної взаємодопомоги та співпраці;

розроблення навчальних програм щодо поведінки людей в умовах паводкової небезпеки, залучення громадськості до виконання протипаводкових заходів, підвищення рівня інформованості та забезпечення доступу до інформації;

участь в міжнародних програмах і проектах, обмін інформацією та досвідом роботи, надання або отримання гуманітарної і науково-технічної допомоги, проведення спільних наукових досліджень, створення спільних робочих груп управління міжнародними проектами, участь у міжнародних конгресах, конференціях, симпозіумах, виставках, ярмарках та в їх проведенні, організація спільних навчань і перепідготовки професійних кадрів.

Розділ 6. ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВОДНОЇ СТРАТЕГІЇ

Стратегія, враховуючи складність проблем і високі витрати на їхнє вирішення, потребує постійної уваги з боку держави та суспільства. На даний час можна передбачити два етапи її реалізації.

У рамках першого етапу (до 2020 року) реально забезпечити передумови сталого розвитку водогосподарського комплексу і реалізацію заходів щодо:

- розроблення планів управління річковими басейнами для всіх басейнових управлінь та планів управління паводковими режимами;
- вдосконалення нормативно-правової бази у сфері використання та охорони водних об'єктів, у першу чергу імплементацію норм ЄС щодо використання, відтворення та охорони водних ресурсів;
- вдосконалення системи державного управління водогосподарським комплексом;
- налагодження партнерських відносин між державою та підприємницькими структурами на основі угод державно-приватного партнерства;
- корпоратизація управління водогосподарськими спорудами, природними та штучними водними об'єктами і цілісними майновими водогосподарськими комплексами (водопровідно-каналізаційним та водогосподарсько-меліоративним);
- формування інституціонального середовища підвищення рівня капіталізації водогосподарської діяльності та диверсифікації джерел інвестиційного забезпечення реалізації водогосподарських і водоохоронних проектів;
- створення надійних механізмів впровадження інноваційних технологій по раціональному водокористуванню, а також посилення охорони і поліпшення якості вод у водних об'єктах.

На даному етапі у першочерговому порядку можна реалізувати заходи з підвищення захищеності населення від шкідливої дії вод, послабити її економічні та екологічні ризики, підвищити водозабезпеченість окремих маловодних регіонів України.

Завданням першого етапу може бути також:

- ідентифікація реальних масштабів передачі водних об'єктів і водогосподарських споруд у тимчасове користування фізичним та юридичним особам на основі укладання угод оренди;
- зменшення скиду забруднюючих речовин у водні об'єкти, будівництво високоефективних та енергозберігаючих очисних споруд на нових технологічних засадах;

- створення водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, насамперед на водних об'єктах, що є джерелами питного водопостачання або мають природоохоронне чи рекреаційне значення;
- реалізація першочергових заходів щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану малих річок;
- реалізація першочергових заходів щодо реконструкції і модернізації водопровідно-каналізаційних систем, запобігання виникненню аварійних ситуацій на водопровідно-каналізаційних об'єктах;
- забезпечення централізованим питним водопостачанням сільських населених пунктів, де користуються привізною водою, розширення обсягів використання для питного водопостачання підземних вод за рахунок створення мережі артезіанських свердловин з повним їх облаштуванням;
- відновлення функціонування наявних меліоративних систем, модернізація і реконструкція їх інженерної інфраструктури, поліпшення екологічного стану зрошуваних та осушених і прилеглих до них земель;
- виконання невідкладних першочергових заходів щодо ліквідації наслідків шкідливої дії вод, захисту населених пунктів, виробничих об'єктів і сільськогосподарських угідь;
- удосконалення системи управління водним господарством, водокористуванням, охороною вод і відтворенням водних ресурсів, економічного механізму регулювання відносин у водокористуванні;
- удосконалення систем моніторингу вод і меліорованих земель, включаючи автоматизовані, шляхом розвитку спостережних мереж і систем узагальнення даних і кадастру природних ресурсів по басейнах річок;
- обмеження несанкціонованого буріння свердловин для забору підземних вод на глибинах більше 60 м, що є власністю всього українського народу;
- упорядкування відносин між територіальними громадами та підприємницькими структурами щодо відновлення потенціалу малої гідроенергетики.

Протягом першого етапу доцільно передбачити проведення науково-дослідних, проектно-вишукувальних і будівельно-монтажних робіт відповідно до визначених напрямів дій.

Під час реалізації першого етапу буде розроблено:

- плани управління річковими басейнами та плани управління паводковими режимами;
- регіональні (в розрізі областей) і локальні (по адміністративних районах) програми розвитку водного господарства;

- локальні (об'єктні) програми відновлення найбільш важливих водогосподарсько-меліоративних комплексів, включаючи програми реконструкції і модернізації магістральних каналів;

- регіональні схеми комплексного інженерного захисту територій від шкідливої дії вод;

- схеми і технології роздільного водопостачання населення з локальними, в тому числі прибудинковими, станціями доочистки питної води, а також очищення стічних вод різного походження;

- пропозиції щодо залучення у використання водоресурсного потенціалу річки Дунай;

- удосконалений водний кадастр.

У рамках другого етапу (до 2025 року) пріоритетними напрямками Стратегії можна вважати:

- модернізацію водогосподарського комплексу, що забезпечить зниження його антропогенного навантаження, оптимізує структуру водоспоживання і знизить водосємність галузей національної економіки;

- створення нових, більш надійних інженерних систем захисту територій від проявів шкідливої дії вод;

- будівництво і реконструкція провідної мережі централізованих і децентралізованих систем водопостачання і водовідведення, водопідготовки та очищення стічних вод;

- випереджаючий розвиток науково-технічної і технологічної бази водогосподарського комплексу, широке впровадження інноваційних технологій;

- забезпечення водогосподарського комплексу кваліфікованими кадрами;

- визначення напрямів практичної реалізації конкурентних переваг українського водоресурсного потенціалу на внутрішньому и зовнішньому ринках.

Завданнями другого етапу є також:

- оптимізація територіально-галузевої структури водогосподарського комплексу на основі принципів інтегрованого управління за басейновим принципом, сталого його розвитку, збалансованого за екологічними, ресурсними та іншими параметрами;

- реалізація водозберігаючих, маловодних і водоохоронних проектів, впровадження прогресивних методів очищення вод, що забезпечують істотне підвищення екологічної безпечності ефективності функціонування водогосподарського комплексу та енергозбереження;

- опрацювання державних стандартів визначення межі стійкості водних об'єктів до антропогенних і техногенних навантажень, визначення параметрів збалансованості використання і відтворення водно-ресурсного потенціалу та запровадження на цій основі лімітів забору води і скиду забруднювальних речовин у водні об'єкти;

- розроблення та запровадження аналітичних методів оцінки і визначення ризику негативного впливу факторів водогосподарської діяльності на здоров'я і тривалість життя людей, створення автоматизованої системи оцінки водоресурсних та екологічних ситуацій, прогнозування шкідливого впливу на водні об'єкти;

- розроблення і впровадження комп'ютерних технологій водорозподілу, управління водокористуванням і охороною вод;

- здійснення організаційної, технічної та інформаційної інтеграції у світову спільноту у сфері використання та охорони вод, відтворення водних ресурсів і запобігання шкідливій дії вод;

- урегулювання законодавчої та нормативної бази у водному господарстві, особливо в частині укладання угод оренди, концесії, угод про розподіл продукції, формування державних водогосподарських холдингів, функціонування асоціацій водокористувачів;

- розроблення нових нормативів та стандартів щодо якості питної та технічної води, в тому числі з врахуванням нормативів Європейського Союзу;

- удосконалення системи управління водокористуванням на основі повної реалізації принципу басейнового управління.

Виконання другого етапу Стратегії дозволить реалізувати конкретні проекти, орієнтовані на досягнення балансу між попитом на воду і наявними водними ресурсами з максимально можливим додержанням екологічних вимог, а також реконструювати наявні водогосподарські системи та збудувати системи комплексного інженерного захисту територій від затоплення і підтоплення, як складової реалізації планів управління паводковими режимами, запобігти загрозам кількісного та якісного виснаження водних ресурсів, відновити роль меліорованих земель у забезпеченні сталого виробництва сільськогосподарської продукції.

Розділ 7. МОНІТОРИНГ ВИКОНАННЯ ВОДНОЇ СТРАТЕГІЇ

Для досягнення стратегічної мети, підвищення ефективності механізмів реалізації цієї Стратегії, а також своєчасного виконання запланованих заходів формується система управління її реалізацією, якою передбачається:

розробка та ухвалення ефективної організаційної моделі з реалізації Стратегії;

забезпечення узгодженості положень Стратегії та плану заходів щодо її реалізації;

створення механізму моніторингу та оцінки ризиків виконання передбачених заходів, включаючи ефективні механізми їхньої адаптації і зміни відповідно до зовнішніх і внутрішніх умов;

виділення на кожному етапі реалізації Стратегії найважливіших цільових орієнтирів і концентрацію наявних ресурсів на їхнє досягнення.

Органам державної влади України рекомендується здійснити на основі положень цієї Стратегії розробку або корегування існуючих регіональних програм у сфері використання та охорони водних ресурсів і водного господарства в цілому.

Реалізація Стратегії здійснюється органами державної влади відповідно до повноважень у встановленій сфері діяльності. Органами державної влади визначаються посадовці, які несуть персональну відповідальність за виконання заходів Стратегії, а також складання звітності про досягнення цільових показників, проблеми і ризики, заходи з їх подолання.

Хід вирішення завдань стратегії контролюють за відповідністю результатів очікуваним.

Розділ 8. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОНАННЯ ВОДНОЇ СТРАТЕГІЇ

Реалізація цієї Стратегії сприятиме збалансованому соціально-економічному розвитку країни, підтримці високого рівня продовольчої, промислової та енергетичної безпеки і реалізації конституційних прав громадян на доступ до якісної питної води та сприятливе оточуюче середовище.

Зниження антропогенного тиску на водні об'єкти дозволить досягти високих екологічних стандартів життя населення, зберегти здоров'я громадян, поліпшити стан водних екосистем як необхідного чинника для відновлення видового різноманіття і забезпечення умов для відтворення водних біоресурсів.

Заходи, спрямовані на раціональне і комплексне використання водних ресурсів, дозволять знизити водоемність національної економіки, гарантувати якісне питне і господарсько-побутове водопостачання населення і створити умови стійкого розвитку промисловості, енергетики, водного транспорту і сільського господарства за рахунок ефективного використання водоресурсного потенціалу країни.

Заходи щодо зниження шкідливої дії вод і підвищення експлуатаційної надійності гідротехнічних споруд забезпечать захищеність населення і стійке функціонування відповідних об'єктів економіки на територіях з небезпечними гідрологічними явищами.

Вдосконалення державного управління, розвиток науки дозволять здійснити якісний прорив у сфері розробки новітніх технологій, сформувати науково-технічний і кадровий потенціал, істотно розширити та поглибити знання і уявлення про гідрологічні явища і процеси, вивчити і реалізувати новітні підходи до управління використанням і охороною водних об'єктів, укріпити базу міжнародної співпраці в області водокористування.

Реалізація Стратегії сприятиме формуванню у населення ставлення до води як до ресурсу що має соціальну, економічну та екологічну цінність.

У сфері гарантованого забезпечення водними ресурсами населення і галузей економіки буде досягнутий стійкий соціально-економічний розвиток України відповідно до вірогідних темпів зростання економіки. Потреби у воді населення і галузей економіки в 2025 році сформується на рівні:

для підприємств сільського господарства – 6,2–7,1 км³;

підприємств житлово-комунального господарства – 3,2–3,3 км³;

підприємств у сфері промислового виробництва – 8,8–9,2 км³.

Потреби України у водних ресурсах будуть гарантовано забезпечені в обсязі біля 25 км³ на рік. Значення показника "Питома водоемність валового внутрішнього продукту в Україні" в 2025 році знизиться до 0,1 м³ на гривню.

У 2025 році втрати води при транспортуванні будуть зменшені до 1,8–2,0 км³ на рік.

Покращання керованості галуззю водного господарства забезпечить:

- подальший розвиток та інтеграцію законодавчої та іншої нормативно-правової бази до вимог Європейського Союзу, впровадження державної політики у сфері використання водних ресурсів;

- покращення екологічного стану водних об'єктів на основі басейнового принципу у підході до управління використанням і охороною вод;

- розроблення і затвердження на законодавчому рівні положень про інтегроване за басейновим принципом управління водними ресурсами та екологічне оздоровлення водних об'єктів;

- впровадження нормативно-методичних баз систем обліку, моніторингу та контролю за водокористуванням, охороною вод і відтворенням водних ресурсів;

- покращення структури управління водогосподарсько-меліоративним комплексом на основі реформування структури управління галуззю відповідно до принципів інтегрованого управління за басейновим принципом, створення водних рад різного рівня;

- прийняття оптимальних рішень щодо роздержавлення у сфері водного господарства, запровадження плати за користування водними ресурсами та за споживання води, що знаходиться в її природних або штучних джерелах, як за товар особливого роду, якій з часом не буде мати альтернатив;

- управління цілісними технологічними та майновими комплексами як сучасними підприємствами з видобутку, обробітку і транспортування води, відведення її надлишків, відновлення запасів, утилізації забруднювальних речовин.

За напрямом збереження і відновлення водних об'єктів до екологічно сприятливого стану забезпечить у 2025 році зростання частки «умовно чистих» або «слабо забруднених» стічних і зворотних вод до 80–90 відсотків, а частка неочищених стоків зменшиться у 8–9 разів, тобто до екологічно допустимого рівня.

Забезпечення галузей економіки та населення якісними водними ресурсами, охорона водних ресурсів, їх відтворення та відновлення буде досягатись шляхом подальшого виконання завдань, спрямованих на:

- раціональне та екологічно безпечне використання водних ресурсів, підвищення технологічного рівня водокористування;

- впровадження маловодних і безводних технологій (повторне використання стічних вод, удосконалення оборотних систем водопостачання, подальше залучення у господарський обіг морських і шахтних вод тощо);

- впровадження новітніх, водо- та енергозберігаючих комплексних технологій очищення забруднених вод;

- забезпечення ефективного функціонування системи моніторингу водних ресурсів, використання і відведення вод;
- розроблення і впровадження раціональних екологізбалансованих нормативів водокористування;
- забезпечення екологічно безпечного функціонування водосховищ, каналів, водоводів та інших штучно створених водних об'єктів;
- оптимізацію використання водних ресурсів на об'єктах житлово-комунального господарства, промисловості та сільського господарства;
- зменшення обсягів забруднень з точкових і дифузних джерел та з атмосфери;
- запобігання забрудненню підземних вод, розширення робіт зі створення мережі артезіанських свердловин для забезпечення населення питною водою і споруд штучного поповнення підземних вод;
- запобігання виникненню надзвичайних ситуацій на водних об'єктах, удосконалення засобів ліквідації їх наслідків;
- упорядкування структури природних територій та земель, які інтенсивно використовуються;
- відновлення і збереження водовідтворювальної здатності ландшафтів шляхом досягнення оптимального співвідношення угідь різних типів на водозборах річок;
- розроблення науково обґрунтованих режимів водокористування у межах водозбірних басейнів;
- розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо впровадження окремих режимів водокористування для природних та антропогенних угідь;
- створення геоінформаційної системи оцінки, прогнозування і моніторингу водних балансів у водозбірних басейнах, банку еколого-водогосподарської інформації;
- подальше створення та упорядкування водоохоронних зон і прибережних смуг;
- розширення мережі природно-заповідного фонду, його упорядкування та утримання;
- створення захисних лісонасаджень, проведення заліснення територій, відродження природних джерел, їх паспортизація, відтворення та збереження водно-болотних угідь;
- виконання заходів зі збільшення видового різноманіття тваринного світу та рослинності у водних об'єктах, попередження евтрофікації водойм.

Екологічно сприятливі умови життя населення країни забезпечить також відновлення та розвиток меліорації земель з поліпшенням екологічного стану зрошуваних та осушених угідь, що потребує:

- забезпечення відновлення і надійного функціонування гідромеліоративного комплексу;
- оптимізації функціонування, реконструкції та модернізації наявних меліоративних систем;
- відновлення існуючих і будівництво нових дренажних систем;
- впровадження новітніх способів зрошення (краплинне, мікродощування) і осушення (системи двохсторонньої дії) земель;
- широкого застосування водо- та енергозберігаючих автоматизованих систем управління водорозподілом і водовідведенням, організації водо- та енергообліку;
- виробництва технічно досконалої поливної і меліоративної техніки;
- запровадження механізму державної підтримки виробництва продукції на меліорованих землях;
- застосування на меліоративних системах водо- та енергозберігаючих екологічно безпечних режимів зрошування і водорегулювання;
- розроблення та запровадження порядку використання меліорованих земель.

У напрямі захисту територій від шкідливої дії вод завершаться основні роботи з реалізації державних програм захисту територій від затоплення і підтоплення, зокрема, у 2025 році всі аварійні гідротехнічні споруди будуть приведені у безпечний стан.

Вирішення проблеми захисту сільських територій і населених пунктів від шкідливої дії вод передбачає виконання таких завдань:

- підтримання сприятливого гідрологічного режиму водних об'єктів;
- виконання заходів з берегоукріплення, будівництва протиерозійних гідротехнічних споруд, захисних дамб, водосховищ, впровадження систем активного захисту територій від катастрофічних повеней і паводків;
- розчищення русел та підтримання необхідного санітарного стану річок;
- формування екологічно стійких агроландшафтів, консервацію і ренатуралізацію деградованих сільськогосподарських угідь;
- розроблення і впровадження ефективної системи контролю за дотриманням правил користування водними об'єктами, правил поводження в межах водоохоронних зон і прибережних смуг;

- розроблення і впровадження схем комплексного захисту території і населених пунктів від підтоплення і затоплення, технологій проведення відновлювальних меліоративних робіт.

У напрямі удосконалення інституціонального середовища функціонування основних сегментів водогосподарського комплексу:

- покращення фінансування діяльності Держводагентства та інвестиційного забезпечення реалізації водогосподарських і водоохоронних проектів через упровадження в сферу водокористування інститутів державно-приватного партнерства (кластерних утворень, концесійних схем, державних водогосподарських холдингів, асоціацій водокористувачів), які зберігають державну (комунальну) форму власності на важливі об'єкти водозабезпечення, але водночас сприяють залученню приватного капіталу (при цьому використовуються переваги обох сторін: держава (муніципальне утворення) контролює і координує розвиток водогосподарської інфраструктури та використання водних ресурсів, а приватний сектор забезпечує необхідний рівень маневреності в освоєнні фінансових ресурсів).

- встановлення партнерських відносин між власником водних ресурсів і водогосподарських споруд (державою, територіальною громадою) та суб'єктом водогосподарського підприємництва шляхом формування кластерних структур, організаційна форма яких передбачає участь фінансово-банківських установ, вищих навчальних закладів, суб'єктів господарювання, які мають потребу у водогосподарських послугах, що дозволить у кінцевому підсумку шляхом формування консолідованого бюджету спільними зусиллями модернізувати водогосподарську інфраструктуру та підвищити рівень природної відтворювальної здатності водних об'єктів. Апробувати кластерну модель ведення водогосподарського бізнесу доцільно в зоні активних зрошувальних та осушувальних меліорацій, де модернізація міжгосподарських і внутрішньогосподарських гідротехнічних споруд потребує участі органів влади, водогосподарських організацій, суб'єктів аграрного підприємництва та фінансово-банківських установ;

- формування корпоративного сектора у водогосподарському комплексі шляхом створення державного водогосподарського холдингу на базі державних водогосподарських підприємств, що дасть змогу ідентифікувати центри відповідальності за цільове використання бюджетних коштів і координувати спільну діяльність дочірніх підприємств щодо розширення спектру надання платних послуг, а також проведення скоординованої політики по залученню зовнішніх джерел інвестування перспективних водогосподарських проектів.